

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

Caput Ultimum. Continet quasdam notas in Dominicæ Passionis historiam.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83684](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83684)

lebris Franciſcus Blanchinus Opuſc. IV. Tom. 2. Anaſtaſii pag. x. contendit conſulatum Geminorum eſſe retrahendum in annum Vulg. Ae. xxviii. quoniam eclipſis prænuntia mortis Cæſaris Auguſti, de qua Dio Caſſius lib. 56. nequit inveniri niſi in anno Ae. V. xlii. in quo ſi locemus Conſules duos Sextos, neceſſe eſt, ut Gemini prodierint Coſſ. anno biſſextili xxviii. in hoc autem anno, inquit Blanchinus, ibi pag. xli. *rationes lunæ xiv. Paſchalis ita ſunt apertæ, ut qui tabulas hac de re tam veteres, quam recentes concinnarunt, inter ſe non diſſentiant.* Fatentur ſiquidem omnes, lunam Paſchalem incidiſſe eo anno in diem 25. Martii, feriam quintam, qua poſt cœnam Chriſtus in horto inccipit paſ-

ſionem, poſtera die, feria ſexta conſummatam in cruce. Sanè Blanchini ſententia eruditifſimo Opere quamprimùm in lucem edendo invictiſſimè confirmatur. Hac ratione petiſſimum ex Aſtronomorum calculis argumentum omnino labalcit: quamvis nobis neceſſarium non videatur ob hoc unum pervertere communes faſtos, & univerſam ætatem Chriſti ex Epochis ſupra firmatis extrudere: quod tamen ſi fiat, nihil erit repugnans Patribus, aliud non commemorantibus ad designandum annum diemque Domini emortualem, quàm annum Tiberii xv. Conſulatum Geminorum, & vii. Kal. Aprilis; quemadmodum & nos hacce Chronologica diatriba propugnaviſſimus.

CAPUT ULTIMUM.

Continet quasdam notas in Dominicæ Paſſionis hiftoriam.

1.
De Chriſti
oratione, &
agonia.

Die itaque Martii quinta ac viceſima, à vespere primo inchoata, poſtquam cum Apoſtoliſ celebravit poſtremum epulum, gratiis de more peractis, trajecit Redemptor torrentem Cedron, contulitque ſe in hortum Gethſemani, ita appellatum, quali *גֵּתְשֶׁמַי*, vallis pinguis, quod ad pedes montis *Olivarum* ſitus eſſet, umbroſo in loco, unde fluentis nomen à קקק, *nigreſco*. Ubi eò perventam eſt, Petro & filiis Zebedæi comitantibus, nonnihil ab iſdem progreſſus, in genua concidens ter oravit ad Patrem, & vehementiſſime mortis ſubeundæ ſenſu commotus in vultum procidit; diſſulxitque è corpore ejus ſudor, *sicut gutta ſanguinis decurrentis in terram*, cum illi apparuiſſet *Angelus de cælo confortans eum*, ut legimus Lucæ xxii. 43. 44. Male hunc locum inſtitutum quidam dixerunt, quoniam deſuit olim in exemplaribus quibusdam vetuſtis; male etiam negant aliqui ſudorem Chriſti ſanguine fuiſſe permixtum, putantes Evangeliftam designare ſudorem crasſum, quales eſſe ſolent grumi ſanguinis. Etenim Patres celebriores, & hunc locum agnoſcunt, & illum interpretantur de ſudore ſanguineo. Primum S. Irenæus lib. iii. adverſus hæreſes cap. 32. nunc 22. num. 2. contra denegantes in Chriſto verum corpus, *Nec lacrymaſſet, inquit, ſuper Lazarum, nec ſudaſſet globos ſanguinis.* Præterea Epiphanius in Anchorato num. 31. ut ad literam ex Græco translatus eſt à Maſſuetio in notis ad Iren. pag. 219. *R. P. Berti Theol. Tom. V.*

inquit: *Sed & ploravit. In iis Lucæ exemplaribus, quæ interpolata non fuerunt, legitur: (eoque teſtimonio S. Irenæus in Opere contra hæreſes ad eos reſellendos utitur, qui Chriſtum ſpecie tenus apparuiſſe dicebant; catholici vero timore quodam inducti ſententiam eam ſuſtulerunt, illius neque finem, neque vim maximam intelligentes) Et in agonia conſtitutus ſudavit, &c.* Hoc Epiphani loco ex emendatiſſimis codicibus reſtituto, liquet erraſſe Hugonem Grotium, qui in Lucam Tom. 2. p. 441. ait Epiphanium loqui de fletu tantum, de quo Lucæ xix. 41. nec locum apud Irenæum inveniri; necnon conſtat decipi Petavium, qui in Animadv. ad Epiph. pag. 369. indigitat Irenæi lib. i. cap. 17. Ubi nihil de ſanguineo ſudore. Ac præter hanc Irenæi, & Epiphani collationem, Grotius hinc etiam revincitur, quod nullibi legatur è capite xix. Lucæ verſum 41. fuiſſe abraſum, quemadmodum interpolata fuere verba ejusdem Evangeliftæ cap. xxii. 43. 44. Cum ergo Epiphanius & Irenæum laudet, & loquatur de exemplaribus Lucæ, & de loco, qui alicubi pia quorundam inſcitia, ne hinc hæretici opponerent indiguiſſe Chriſtum conſolatione Angelorum, paſſus fuerat depravationem; maniſeſtum eſt S. Epiphanium exiſtimaviſſe textum, de quo diſſerimus, autographum ac genuinum. Hilarius quoque lib. de Trinit. num. 40. pag. 061. ſcribit, *Angelum extitiſſe confortantem eum, quo aſſiſtente orare prolixius caperit, ita ut*
Y y guttis

guttis sanguinum corporis sudor efflueret. Chrysostomus item in hunc locum intendit, dum Hom. 84. in Matth. pag. 713. ait: *Et ad hæc sudor quidam, & labor animi apparuit, & ab angelo confirmatus fuit.* Hieronymus denique lib. 2. Dialogi adversus Pelagianos Tom. iv. pag. 521. scribit: *Salvator in passione ab angelo confortatur, & Critobulus meus non indiget auxilio Dei habens liberi arbitrii potestatem: & tam vehementer orabat, ut gutta sanguinis prorumperent ex parte, quem totus erat in passione fusus.* S. Pater Augustinus in Psalm. cxl. num. 4. *Cum oraret globi sanguinis de toto corpore ejus destillabant, sicut scriptum est in Evangelio: Oravit Jesus intenta oratione, & sudavit sanguinem.* Igitur tam disertè Patres historiam sanguinei sudoris agnoscunt, atque explanant, ut revocari nequeat in dubium. Profecto evangelica verba *ὡσεὶ ὀφθαλμοὶ τῶ ἀνθρώπου*, ut *gutta sanguinis*, non significant (ut quidam cum Euthymio contendunt) nudam comparisonem; nec sunt capienda hyperbole quadam proverbiali, sed planissima significatione commonstrant sanguinem ita guttatim manasse, ut sanguinolentos grumos efficeret: imo ex quo sudoris materies adeo spissa fuerit, ut grumulis transmitteretur, sequitur rarefactis vasorum tunicis, cutisque meatibus, serosum & tenuem sanguinem profuxisse, qui vel deficiente sudoris materie, vel huic permixtus in grumulos coalesceret. Quomodo autem talia Christus expertus fuerit in assumpta humanitate, etsi fuerit quoque Deus summus, cum explicatum sit Lib. xxvi. à cap. 6. usque ad 10. rursus exponendum esse non arbitror.

II.

2.
Prosecutio
historiæ pre-
tium 30. ar-
genteorum.

In horto comprehensus Jesus à Romana cohorte, missisque à Judæorum Senatu apparitoribus, quos illuc adduxit proditor Iscariotes, arctaque vinctus custodia ad Annæ & Caiphæ ædes perductus est, ac tandem ad Romanum præsidem Pontium Pilatum, ubique ludibriis affectus, & declaratus à Judæorum confesso reus mortis. Proditor interim facti poenitens retulit pretium execrandi facinoris, *triginta* scilicet *argenteos*, projectisque in templo, in desperationem actus laqueo sese necavit. Inquiritur, quanti triginta hi nummi penderent. Sunt, qui tribuunt singulis hujusmodi nummis unius *drachmæ* valorem,

ita, ut Dominus venditus sit *Julii* Romanis ejusdem plus, minus cum *drachma* ponderis, xxx. Quidam nummos istos *argenteos* putant fuisse *siclos*, sed an sacri, an profani fuerint, non dicunt; nec de pretio conveniunt, adeo, ut alii scribant xxx. *argenteos* idem esse, ac Romanos *Julios* 60. alii 150. Pro *argenteis* Baronius ad an. Ch. 34. Estius in cap. 26. Matth. necnon Camerarius de *Re nummaria* intelligunt nummos aureos, sive argenti libras, ita, ut pretium xxx. *argenteorum* ad summam 300. coronatorum accesserit; quod abunde sat erat ad emendum agrum figuli, à pretio sanguinis appellatum Jerosolymitana dialecto

הקלרמא, *Hacel-dama*. At mihi

3.
Opinio Au-
thoris.

quidem de triginta *argenteis* sic statuentum, salvo meliori judicio, videtur. Fuit apud Hebræos *argenteus sicles*, dictus שקל־הקדש, *Sebechel habedesc*, Sicles sanctuarii, quod ad ornatum, & structuram Templi impenderetur. Refert ex una parte florentem virgam Aaron, ex altera thuris vasculum cum literis, vel Samaritico, vel Hebraico charactere cufis, שקל ישראל, *Sicles Israel*. Invenies hujus nummi sculptam figuram apud Villalpandum in Apparatu, Kircherum in *Turri Babel*, Waserum de Antiquis nummis Hebræorum, & nostrum Scacchum Myroth. 11. cap. 4. Pendebat *Sicles* sacer viginti obolis, Exodi xxx. 13. Levit. xxvii. 25. & Num. 111. 47. Pro *obolo* est in Hebræo

מנע, *Gera*, vertitque Onkelos מנע, *Meba*. *Gera*, sive *Meba*, est minutus nummulus habens tantum ponderis, quantum 16. grana hordei. *Sicles* ergo pendens 20. *geris*, tanti pendet, quanti hordei grana 320. id est, ut pendent viginti quatuor oboli Attici, sive *drachmæ* Atticæ quatuor, aut quatuor *Julii* Romani. Obolus enim Atticus octo habet *χαρακται*, *drachma* verò sex obolos, ut ostendit lib. v. Atticarum lect. cap. 16. Joannes Meursius. Est itaque idem Hebræorum *Sicles*, & *Tetradrachmum Atticum*, sive, ut dicitur Matth. xvii. 23. *Stater*. His ex clarissimis Auctoribus, qui de re nummaria pertractarunt, depromptis accedit Hieronymus, qui in Ezech. cap. 4. Tom. 111. pag. 722. inquit: *Sicles autem, id est, stater habet drachmas quatuor.* Assentiuntur Rabbini, scribente in 1. Samuelis Rab. Kimchi: *Sicles continet quatuor Susas: Susa est drachma Attica, sive denarius Romanus, & Salom. Jarchi, Sicles pendet quatuor*

quatuor drachmis. Et quamvis sunt, qui inter drachmam, ac denarium argenteum nonnihil ponant discriminis; certissimum est tamen, atque ex nummis ante Neronem cufis à viris doctissimis comprobatum, tam antiquum denarium, quam drachmam fuisse ejusdem ponderis, octavam scilicet unciae partem, quod plurimum non attendentes differendo de denumaria deprehenduntur errasse. At à drachma, si aequi sit ponderis, non esse discrepantem *Julium*, res est aperta. Poterit quisque id experiri si *siculum*, tetradrachmum Atticum, & *Julium* ponderet. Hunc noscunt omnes: *Sicli* noras attuli paulo supra; nummum vero Atticum dignosces ex *noctua*, Athenarum insigni, atque ex effigie *Palladis*; ac talem exhibet Hudonius Operum Josephi Tom. 1. pag. 139. Hinc habes xxx. *argenteos*, si fuerunt *Sicli* sacri, idem habuisse pretium, ac 120. drachmas, sive totidem denarii, quos *Julios* dicimus. Atque his emi poterat ager *figuli*; quem, sive dictum velis à terra inde effossa pro vasis fingendis, sive à testarum fragmentis in eum projectis, emptum non arbitrator argenti libris triginta.

4. Alter *Siclus* apud Hebræos.

At fuit Hebræis *Siclus* alter communis, duplo minor sacro, ac pendens *geris*, sive obolis decem, id est, granis hordei 160. Atticis obolis 12. drachmis Atticis, aut denariis argenteis duobus, Semistatere, & nummo illo Atticorum, qui refert ex una parte vultum Thesei, ex altera *bovem*: unde intelligimus vetustum proverbium, *Bos in lingua*, de iis, qui pecunia corrupti mentiuntur, vel tacent. Proculus fuit communis *Siclus* pro tributis solvendis; nam *sicli* dimidium singulis impositum legimus Exodi xxx. 15. *Didrachmum* dicitur Matth. xvi. 22. & ibidem versu 26. *stater* iis datus est, qui accipiebant *didrachma*, pro Christo, & pro Petro: de qua re plura diximus agentes de Immunit. Clericorum lib. xx. cap. 17. Ex quo autem *stater* idem penderet, ac *tetradrachmum*, liquet nummum inventum in ore piscis non fuisse dimidium *sicli*, aut *didrachmum*, sed *siculum* sacrum, duplumque communis. Qui ergo putant *argenteos* Judæ perfolutos fuisse profanos *siclos*, asserere debent venditum Dominum drachmis, denariis, sive *Julii* Romanis sexaginta. Etsi autem complures in hanc sententiam descendant, verisimilius puto designari Matthæi xxvi. triginta *tetradrachma*, sive *siclos* drachmis quatuor pendentes: ubicunque enim in Scripturis nominantur argentei, *sicli* intelliguntur, ut Gen. xx. 11. Re-

R. P. Berti Theol. Tom. V.

gum xviii. & ii. Paralip. i. 17. & quidem *sicli* pendentes viginti obolis; nam lxx. reddunt pro *siclis*, *σικλῶν*; ac *didrachmum* Alexandrinum ejusdem est pretii, ac *tetradrachmum* Atticum. Deinde ipsum nomen *argentei* numisma ali-quod significat, non ita ob materiam, sed ob singularem nummi speciem dictum antonomasticè. Præterea Matthæus xxvii. 9. de triginta *argenteis*, quibus venditus est Dominus, impletum ait vaticinium Jeremiæ, *Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiatum*: quod verbis consimilibus extat in Zacharia xi. 12. atque illud de Zacharia sumptum putat Hieronymus lib. iv. in Matthæum, inveniri tamen ait in apocrypho Jeremiæ volumine, quod sibi obtulerat Nazarenæ sectæ vir quidam. In Zacharia & nos vaticinium illud legimus; at quæ Jeremias non conscripsit in libro Canonico, sed vel prædixit ore, vel in fragmento aliquo reliquit scriptum, potuit id Zacharias suis vaticiniis inferere; neque Matthæus errasse dicendus est. Quod huc spectat, Zacharias *siclos* argenteos, sive pendentes quatuor drachmis expressit. Fuit ergo Iscariotes adeo avaritiæ mancipatus, ut 120. *Julii* Romanis ad patrandum maximum, horrendissimumque flagitium potuerit impelli, ac tanti Dominum vendiderit, quanti æstimatur Exodi xxi. 32. caput servi.

III.

Tam vili Dominus, & universorum ^{5.} Conditor venditus, traditusque manibus peccatorum, post quædam judicialia acta immanissime flagellis cæsus est, nudus omnino, & ad columnam alligatus. Numerum quidem verberum definire non ausim, quoniam diversa ratione hæc numerant S. Vincentius Ferrerius serm. de II. Parasceve, Joannes Eckius de Christi III. passione Art. 4. Confid. 4. Ludolphus de IV. vita Christi p. 2. cap. 58. Lanspergius V. hom. 50. de Passione, & alii: sed opinionem quorundam asserentium Christi flagellationem non fuisse adeo diram atque cruentam, ut solet tradi, jure meritoque tanquam derogantem Dominicæ passionis atrocitati hoc in loco refellam. Sunt ergo qui affirmant Dominum Jesum ab uno duntaxat lictore flagellis cæsum; quoniam Romanorum jure unicus tantummodo verberandi ministerium obibat, juxta formulam illam juris: *Lictor, alliga manus, caput obnubito, virgis cædito*. Addunt Pilatum indixisse, ut Christus caderetur flagellis ad correctionem; nam Lucæ xxi. 16. inquit Præ-

Numerus verberum in flagellatione Christi juxta aliquos.

I. 5000.
II. 5375.
III. 5475.
IV. 5460.
V. 6666.

6. Putant aliqui, Christum ab uno tantum lictore fuisse flagellatum;

Y 2

ses 1

ses: *Emendatum ergo illum dimittam.* Objiciunt & legem Deuteronomii xxv. 3. ut servaretur plagarum modus, ne quadragenarium numerum excederent; quam legem ætate quoque Christi servatam testis est Paulus 2. ad Corinth. xi. 24. scribens, *A Judeis quinquies quadragenas una minus accepi*: ictus enim undequadraginta reis infligebantur, ne excederetur numerus Deuteronomii lege definitus. Addunt ad exaggerandam immanitatem supplicii nonnullos scripsisse casum Dominum catenis, virgisque spineis; cum flagella nodosis tantum funiculis fuerint contexta.

7.
Horum opi-
nio refelli-
tur.

Quantum hi halucinentur, commonstrant qui accuratius de Christi flagellatione scripserunt, Alphonsus Paleotus Bononiensis Archiepiscopus in Historia de Jesu Christi Stigmatibus sacre Sindoni impressis, cap. 5. pag. edit. Duaci 80. Daniel Mallonius in Elucidat. ejusdem Capituli pag. 84. Lipsius lib. 2. de Cruce cap. 3. Tom. 2. pag. 777. Jacobus Greserus lib. 1. de Cruce cap. 8. pag. 36. Consultus Durantus Not. in lib. 1. cap. 10. Revelat. S. Brigittæ pag. Rom. edit. 21. Jacobus posius in Opere, quod Cardinali Petrocchino Augustinensi nuncupavit, de Triumph. Crucis lib. 1. cap. 13. necnon Gerardus Vossius in Harmonia Evangelica, Tom. vi. pag. 176. At ego hæc reponam. Affirmo I. distinguendum fustuarium à flagellatione: fustibus enim cadebantur liberi, tenuisque fortunæ homines; nam Romani cives fustibus non subiciebantur, ut liquet ex lege 23. *Capitalium*. D. de poenis, Servi autem, non solum fustibus, sed etiam flagellis cadebantur, ibidem lege 10. *In Servorum*. II. Assero flagella non fuisse funiculis tantum contexta, sed quædam fuisse *flagra talaria*, talis scilicet insertis confecta; quædam *pecuinis ossibus catenata*; quædam *contortis taniis*, ac *multinodis fimbriata*; quædam *loris taxillatis* compacta; quædam arte fabricata horribiliori; ut ex probatissimis Auctoribus demonstrat citato loco Justus Lipsius. III. Dico in flagellatione servorum non hanc fuisse adhibitam consuetudinem, ut ab uno lictore, vel certo verberum numero servi plecterentur; scribit enim Ulpianus lib. vi. de poenis eo loci citatus à Lipsio, *ministorum immanitate multos sub hujusmodi flagellis interisse*. Terentius in Adelphis scen. 1. Act. 2. inducit Aeschinum ita alloquentem:

Usque ad necem operiere loris. Sannio. Loris liber?

Josephus lib. vi. de Bello cap. v. num. 12. pag. 390. de Jesu quodam filio Anani rustico homine, qui quadriennio ante Jerosolymorum cladem incessanter clamabat, *Væ, Væ*, scribit: *Eum ad præsidem Romanum adducunt: apud quem ad ossium usque denudationem laniatus, nec preces, nec lacrymas ullas effudit*. Complures denique Christi Martyres sub flagellorum ictibus efflasse animam recte scribit lib. 1. de SS. Martyrum cruciati- bus cap. 4. pag. 98. Antonius Gallonius. Vide & Tuinartium in Acta Hippolyti, ubi explicat pag. 146. versus Aurelii Prudentii, hymno de Coronis xi.

*Inde catenarum tractus, hinc lorea flagra
Stridere, virgarum concrepitare fragor.*

IV. Præterea affirmo *castigationem* flagris factam, non fuisse solam admonitionem, ut rei sese honestius gererent; citato enim tit. de Poenis habetur lex vii. Callistrati, *Veluti fustium admonitio, flagellorum castigatio, vinculorum verberatio*: unde apparet *castigationem* flagellorum fuisse poenam *fustuario* acerbiorum. Piliatus etiam flagris Dominum subiecit, ut Judæorum livor miserrimo spectaculo satiaretur, nec usque ad illius internecionem sæviret: quod & Historiæ Dominicæ passionis est consentaneum, & his verbis traditur ab Augustino Tract. 116. in Joan. n. 1. *Hoc Pilatus non ob aliud fecisse credendus est, nisi ut ejus injuriis Judæi satiati sufficere sibi existimarent, & usque ad ejus mortem sævire desisterent*. Nec verisimilitudine caret, invidios morti Christi inhiantes, ac timentes ne sententia judicis absolveretur, pecunia sanguinarios carnifices corrupisse, ut plagas infligerent asperiores, scelestos verò ministros annuisse, connivente ob causam prædictam Romano præside, instigantibus Judæorum proceribus, ac Deo propter salutem peccatorum id permittente. Unde Hieronymus in cap. 37. Mat. Tom. iv. p. 136. inquit: *Traditus est Jesus militibus verberandus; & illud sacratissimum corpus, pectusque Dei capax flagella secuerunt. Hoc autem factum est, ut quia scriptum erat, Multa flagella peccatorum, illo flagellato nos à verberibus liberaremur*. V. Dicendum est insuper flagellatum Jesum dire, irreverenter, immaniter, & tanquam humilem servulum. Id enim primo commonstrat ipsum *flagellationis* nomen paulo supra explicatum: quod etiam innuit cæsum minime fuisse (ut cadebantur milites,

milites, & rei honeſtiores) vitibus, aut fuſtibus ſolis, quæ veſtitis ut plurimum inferebantur; ſed prorsus nudum, funiculis taxillatis, infixisque aculeis, aliisque acerbioribus flagris foede laceratum. Flagellum quippe ita explicat Euthymius cap. 67. in Matth. 27. *φραγέδων verber erat è funiculis, aut loris contextum.* Theophylactus in cap. xv. Marci pag. 282. ait: *Flagellavit Dominum, hoc eſt cecidit eum loris.* Nonnus in cap. 19. Joannis: *Horribili Chriſti corpus flagello rubefecit.* Prudent. in Enchiridio Tom. v. Bibl. PP.

*Vinctus in bis Dominus ſtetit edibus, atque columnæ
Annexus tergum dedit, ut ſervile,
flagellis.*

Videatur & S. Brigittæ liber quartus Revelat. cap. 70. pag. 309. Illatum iſtiusmodi flagellis ſupplicium, futurum utique horrendiſſimum prænuntiaturum fuerat Pf. xxi. 18. xxxiv. 15. lxxii. 14. Iſaiæ l. 111. 2. ſ. atque hæc vaticinia fuiſſe completa etiam ex notis ſacræ Taurinæſis Sindonis Chiſſlerius, & Mallonius demonſtraverunt. VI. Non Judaico more, ſed Romano flagellatus eſt Dominus, ideoque ex lege Deuteronomii colligi nequit numerus verberum. Lege enim Moſaica verberandus debebat proſterni. At Jeſus ad columnam alligatus fuit: quæ etiamnum viſitur Romæ in Templo S. Prædix, huc translata, ſedente Honorio III. anno 1223. à Joanne Cardinali Columna, ut narrat Panvinus noſter in libro de ſeptem libris Eccleſiis, Raphael Volaterranus lib. 2. Anthropologiæ, & citato loco Jacobus Boſius. Quare columna, de qua Hieronymus in Epitaphio Paulæ Tom. iv. pag. 674. *Oſtendebatur illi columna Eccleſiæ porticum ſuſtinens infecta cruore Domini, ad quam vinctus dicitur flagellatus,* non eſt quæ Romæ aſſervatur, neque hæc illius pars, ut complures ſcripſerunt; ſed columna altera, ad quam Salvator vinctus eſt poſt carnicum verbera cruore perſuſus, quod etiam innuit, ſi probe intelligatur, Hieronymus. Nam quæ Romæ colitur, integra eſt, & trium duntaxat altitudine palmorum atque dodrantis, flagellationi quidem accommodatior, cum totum corpus ad eam revinctis manibus alligatum verberibus plagisque patuerit. Hunc morem ſervos flagellandi fuiſſe apud Romanos tradit Joſephus Laurentius Lucenſis de Tormentis cap. 7. Tom. vi. Theſ. Antiq. Græc. idque oſtendunt citato loco

Lipſius, & Voſſius ex Plauto in Bacchi de Act. vi. ſcena 7.

*Abducite hunc
Intro, atque adſtringite ad columnam
fortiter.*

Apparet ex dictis quàm infirma ſint 8. argumenta initio hujus paragraphi collocata. Gratis enim dato, quod ali- quando liſtorum unus plagas infligeret, cum fuſtuarium pars erat extremi ſupplicii; fuſtigatio tamen ex Polybio lib. 6. & Sigonio de Antiq. Jure Rom. lib. 1. cap. 16. ac pariter caſtigatio, id eſt, verberatio ſervorum peragebatur ad nutum tribuni, vel præſidis, quandoque ab univerſis militibus, ita, ut complures verberum immanitate interierint, id aſſerente Ulpiano. Quod ſequitur redolet grammaticalem inſcitiam; *admonitio* enim, & *caſtigatio*, ubi de ſuppliciis agitur, non ſignificant correctionem, ſed plagas fuſtibus, flagrisque illatas; ut oſtendimus ex lege Calliſtrati; & quod eſt in Luca *tradidit, emendatum*, reſpondet Latino, *caſtigatum*. Quare dum ait Pilatus, *Emendatum ergo illum dimittam*, innuit dimiſſurum ſe Chriſtum flagellis caſum: quamquam variatum animo verſaret conſilia, ac poſtea præter fas juſque pronuntiarit ſententiam. Peritiam ex lege Deuteronomii objectionem id retundit, quod Jeſus flagris fuerit ſubjectus juxta Romanorum conſuetudinem: unde recte Hieronymus in cap. 27. Matthæi: *Sciendum eſt Romanis eum legibus miniſtraſſe.* Poltremam facile diluimus, quoniam flagrorum diverſa fuerunt genera, nec ea funiculis tantummodo tenebantur, ſed *ſervilia*, atque atrociora verbera funibus, virgis, loris, ſtimulis, & catenis quoque inferebantur, ut Levinus Torrentius demonſtrat ad ea verba Horatii lib. 1. ſat. 3. *horribili ſectere flagello.* Sævitum præterea in ſervos nequam, hominesque viliores atrociffime, dum ad columnam Meniam verberabantur: de qua Cicero Divinat. in Verrem, & Aſconius Pedianus, Carolus de Meſrouville, alique in Ciceronem.

IV. Flagellis addidere milites coronam ſpinea, coccineam chlamydem, & pro Corona ſpinea regali ſcepro arundinem ad ludibrium augendum, & riſum concitandum, ſive hæc Pilatus juſſerit, ſive permiſerit; inquit Auguſtinus Tract. cxvi. in Joannum. 2. Invaluit opinio coronam illam e-

Y y 3

maria

marinis juncis fuisse contexam: quod asserunt Auctor Dialogi de Passione Domini inter Opera Anselmi, Suarez Tom. 2. in 111. Partem disput. xxxv. 3. Durandus in Ration. lib. vi. cap. 77. Serrius Exercit. 111. num. 7. Gravefonijs differt. xx. §. 2. nec repugnat Sandinus de Christo Domino cap. 15. Fulcitur hæc sententia duplici argumento; quorum unum petitur ex ipsis marinis juncis, habentibus aculeos oblongos, multoque spinis rubi, aut rhamni duriore: alterum promittitur ex eadem corona Domini, quæ a sanctissimo Gallorum Rege Ludovico IX. ingenti redempta ære, summa nunc religione Parisiis colitur. Hinc Serrius pronuntiat ex tripode, spinas omnes, quæ variis in locis ad fidelium cultum asservantur, si ex rhamnibus sint, aut dumis, vel sentibus, omnino habendas tanquam suppositas. Censeo nihilo tamen minus plexam coronam illam ex illo spinarum genere, quod appellant rubum, aut rhamnum, ut contendunt Baronius ad annum Christi xxxiv. num. 86. Daniel Mallonius cap. 12. Bosius lib. 1. cap. 14. Jacobus Greiserus lib. 1. de Cruce cap. 12. Lorinus in Psal. 57. Vossius quoque in Harmonia lib. 2. c. 5. necnon Natalis Alexander in Evangelium Matth. pag. 732. Movet autem me primum, quod Evangelistæ expresse ajunt textam coronam illam ex spinis, *ἐξ ἀκανθῶν*, Matth. xxvii. 29. Marci xv. 17. Joan. xix. 2. A nullo autem scriptore, inquit Vossius, nomine *ἀκανθῶν* intelligitur *ἀκνῶνος*, acutus juncus. Nullam deinde Versionem reperi habentem aliud vocabulum, quam spinarum: imò in Syriaca legimus coronam rhamnorum, in Polyglotis Waltonianis Tom. vi. pag. 46. Omnes pariter antiqui Patres coronam spineam appellant, Tertull. de Corona cap. 14. Chrysostomus hom. lxxxviii. in Matth. Hieronymus Tom. 4. pag. 136. Augustinus citato loco, & alii. Afferunt præterea Patres coronæ spineæ symbolum: ac Tertullianus ibidem ait Domini tempora spinis lancinata, in figuram delictorum quæ nobis protulit terra carnis. Similia habet Isidorus lib. 1. epist. 95. Tom. vii. Bibl. PP. pag. 544. S. Pater Augustinus serm. iv. ex additis à Sirmondo, nunc xix. num. 3. ait Dominum figuratum in ariete hærente vepribus, quem Abraham mactavit pro Isaac. Hieronymus verò in rhamno, quem dicit sentium genus asperum aculeis, & flore gratissimum, figuratam agnoscit duplam Christi virtutem; nam *justis* floret ad ornatum, *peccatoribus* præbet spinas ad confringen-

dum. Videsis in Pl. 57. Tom. 2. pag. 268. Præterea Clem. Alex. lib. 2. Pedagog. cap. 8. pag. 183. deserte docet universorum Dominum olim Moyssi in rubo apparuisse, postea spinis coronatum instaurasse *veteris descensus principium*: ibique contendit rubum fuisse *ἀκανθῶν*, *φύλον*, dumofani plantam, ac Dominum coronatum *ἐξ ἀκανθῶν*, ex dumis. Argumenta denique in contrarium producta nullam vim habent: juncus enim marinus caret in fuste aculeis, ac tantum in oblongam spinam desinit illius acumen. Exhibet omnigenas junci acuti species Rembertus Dodonæus Pemptadis iv. lib. 5. num. 19. & alij, qui pertractarunt de plantis. Nec in Hierosolymorum districtu germinant *ἀκανθῶν*, ubi tamen berberum, rhamnorum, ac sentium copiosus proventus. Sacra ergo Corona Parisiis servata asp rrimis rhamni sentibus plexa est, aculeis tamen marini junci parum absimilibus; nullus enim spinosus frutex frequentior eo rhamni genere, quod Arabes vocant *Albansegum*, nascitur in Hierosolymitano agro; ut libro 2. Observationum pag. 344. testatur ocularis inspector Petrus Bellonius Cenomanus. Quare vir eruditissimus Parisiensis, P. Hyacinthi Serry olim præceptor, & quem latere non poterat sacer Parisiorum thesaurus, Natalis Alexander in cap. xxvi. 1. Matth. num. 12. scribit: *Ex spinis & rhamno acceptis, qui locis illis frequens, coronam ex illis plectentes imposuerunt eam super caput ejus, diadematis instar regii, in ludibrium simul ac supplicium.* Atque talis viri auctoritate Serrio, & Gravefonijs abunde satisfactum esse arbitramur.

Dimisso Barabba humani generis typum gerente (*Bar-abbæ* enim idem so. Profecutio historiz. nat, ac *filius Patris*) Christus ad crucem damnatus suppliciumque gestans suum, ad montem urbi Jerosolymæ proximum, cui nomen *Calvaria*, trahitur crucifigendus. In occursum ejus venisse fertur pia mulier, lineoque, aut bombycino velo manantem è Jesu vultu sanguinem, sudoremque abstersisse, expressa divinitus in panniculo sacrati vultus imagine. Quod, ut alia plura pietatis, ac traditionis monumenta, post audacem hæreticorum hominum conatum, alij quoque critici tentarunt evertere. Scripsi autem pag. 75. à me absque ulla hæsitacione communem sententiam teneri, ubi præsertim agitur de opinione, quæ fidelium infedit animis, neque in-

Fundamen-
tanegantium
hiſtoriam de
ſudario Ve-
ronica.

concuſſis monimentis obruitur; idque, dum pertractatur de Veronica (ita piam appellant mulierem) omnino ſervandum exiſtimo. Neque idonea ſunt, quæ virum cordatum nonnihil moveant, criticorum illorum objectamenta. Inquiunt neminem veterum Sudarii Veronicæ meminſſe: altiſſimum hujus rei eſſe ſilentium non modò in Evangelio, verum etiam apud omnes Eccleſiæ Patres, & medii etiam ævi Scriptores: cadente duntaxat ſæculo undecimo Marianum Scotum, auctorem lubricæ fidei, & eruditionis exiguæ, hanc primum omnium cuſiſſe fabulam: ab illo quidem laudari Methodium quemdam, ſed hunc non eſſe magnum Tyriorum Antiſtitem, in cujus ſcriptis minime iſta narrantur; fuiſſe denique Veronicæ nomen tota retro antiquitate prorsus ignotum; nec aliud Græce hoc vocabulum Veronica ſonare, quàm vera Imago. Hæc Exercit. LIII. num. 4. Hyacinthus Serry.

II. Iſta tamen non videntur ad labefactan-
Refelluntur, dam piam traditionem idonea. Servatur enim in Bibliotheca Vaticana Sudarii Veronicæ Hiſtoria antiquiſſimis literis exarata. Ait quidem Serrius non eo titulo libellum auctoritatem obtinere, quod in Bibliotheca Vaticana ſervetur, quæ alibi ab ipſomet Baronio aſſimilatur ſagenæ ex omni genere piſcium congreganti: at de antiquitate & auctoritate Vaticani Codicis legendus erat Pamelius ad cap. XII. Apologetici Tertull. num. 184. ubi ait: *Ejus imaginis Romam ſub Tiberio adveſta hiſtoriam graviter cenſcriptam, & antiquiſſimo charactere MS. totam perlegiſſe ſe mihi retulit clariſſimus Theologus Thomas Stapletonus Anglus.* Perperam in Marianum Scotum ſcriptorem ſui ævi præclarum inſcitia fraudisque notæ ingeruntur. Methodii Martyris extant nunc tantum Convivium Virginum editum à Combeſiſio, & Pouſſino, & fragmenta quædam ex Epiphanio & Photio collecta: cætera, ut inquit Dupinius Volum. I. novæ Biblioth. perierunt. Fruſtra ergo conjicitur de Sudario nil ſcripiſſe Methodium, qui in perſecutione Diocletiani Martyr occubuit. Nec movetur nos ſolius Mariani Scoti teſtimonio, ſed Romanorum Pontificum erga Veronicæ velum antiqua ac ſingulari pietate. Ad illud enim cuſtodigendum Joannes VII. conſtruxit teſſellati operis *ισορριον*, quod dictum eſt *S. Maria in Beronica*. Meminere Imaginis Salvatoris eodem in velo expreſſæ Innocentius III. Serm. in Dom. I. poſt

Epiph. pag. 19. Honorius III. Alex. IV. & alii apud Chiſſetium de Lineis Sepulch. cap. 34. Gretſerum de Imaginibus non manufactis cap. 17. Mallonium cap. 1. Auguſtinum Calcagninum de Imag. Edeſſena Obſ. 27. Sandinum in Hiſtoria Familiæ ſacræ, de Chriſto Domino cap. 19. Is tamen poſt Gretſerum, ni fallor, labitur dum ait meminſſe *Sudarii Veronicæ* Anaſtaſium Bibliothecarium in vita Stephani II. qui Pontifex renuntiatus anno 752. ad opem divinam implorandam adverſus nequiſſimum Longobardorum regem Aſtolphum, indixit ſupplicationem, in qua nudis pedibus incedens geſtavit ſanctiſſimam Chriſti imaginem *non manufactam*. Scripſi pag. 74. confundi à viro doctiſſimo cum *Sudario Veronicæ* Imaginem SS. Salvatoris *Achiropitam* ad Sancta Sanctorum: quam geſtaſſe Stephanum liquet ex eodem Apoſtaſio pag. 198. novæ edit. ubi ait ſanctiſſimum Papam geſtaſſe ſacram Imaginem *proprio humero* ad Eccleſiam S. Mariæ ad Præſepe, è Lateranenſi ſcilicet Baſilica, ubi ante *letantiam* ad populum effuſè lacrymantem peroraverat. Attendendus eſt cum locus, tum geſtandi modus: ſacra enim ad Sancta Sanctorum Imago in tabula picta eſt altitudinis palmorum VII. latitudinis III. At de Stephani ſupplicatione, & geſtata ab eodem Imagine Salvatoris Panvinius de VII. Urbis Eccl. pag. 191. Carolus Sigonius lib. III. de Regno Italiæ ad annum 753. Cæſar Rapſoni de Baſilica Lateranenſi lib. IV. cap. 19. & Victorius in Explicat. *Nummi ærei* Muſei ſui p. I. cap. 12. Sudarium autem Veronicæ comprobant monumenta alia quamplura, ac vetuſta Martyrologia, de quibus eo loci Gretſerus, & ad IV. diem Februarii Bollandus. Commemoratur ibidem etiam Miſſa S. Veronicæ in Miſſali Ambroſiano typis impreſſo anno 1560. & in Auguſtano edito an. 1555. ubi extat *Sequentia*:

Salve ſancta Facies
Noſtri Redemptoris,
In qua nitet ſpecies
Divini ſplendoris,
Dataque Veronica
Ob ſignum amoris, &c.

Laudantur & monumenta Eccleſiæ Giennenſis in Hiſpania, quæ pariter de *Sudario Veronicæ* gloriatur, fertur enim ſanctæ mulieris Velum fuiſſe duplum, aut etiam triplum. Veronicam dictam ipſam imaginem putat quoque
Natalis

Natalis Alexander in Synopsi 1. Sæculi art. 5. num. 5. Accedit vir Cl. Joan. Mabillonius in Itinere Italico Literario ad an. 1685. num. 9. ubi ipsam imaginem dici *Veronicam* demonstrat Petri Mallii, Romani, Petri Diaconi, Augustini Patricii, aliorumque testimoniis. Verum ait postmodum Mabillonius: *Si tamen Veronicæ nomen primum mulieri, & ab hac imagini tributum præfracte velint alii, per nos licet.* Sanè Hierosolymis diu permansisse S. Veronicæ domum scribit Adrichomius 2. p. descript. Jerusalem n. 44 pag. 154. At, inquit, nomen *Veronicæ* tota antiquitate ignotum fuit. Derivatum dicimus à *Berenice*: quod negare non audeat Vossius scribens in Harmonia lib. 11. cap. 6. num. 8. *Veronicæ nomen corruptum ex βαρυνίς, sive potius ex Βερυνίς.* Ac Tillemontius Not. xxxiii. in Jesum Christum: *Mais ce pourroit bien être le même nom, que celui de Berenice, assez commun en ce tems-là parmi les Juifs.* Rectè Baronius *Berenicem* appellat ad annum xxxiv. num. 38. Simulacro tamen sanctæ mulieris in Vaticana Basilica sub Conditorio magnificentius extructum ab Urbano VIII. anno Jubilæi 1625. inscriptum legimus: S. VERONICA HIEROSOLYMITANA. Hactenus de Sudario *Veronicæ*.

VI.

12.
Ex quo derivandum
nomen montis
Calvarie.

Sequitur, ut quambrevissime agamus de Domini crucifixione, de qua cum omnes Interpretes diligentissime pertractent, sat erit, si perpaucis ex accuratioribus delibemus. In disquisitionem veniunt locus, tempus, crux, & modus affixionis. Ad locum quod attinet, *Golgotha* Syriaco nomine appellatur, elisa litera ex גולגתא, *Golgotha*, Hebraico גלגל *Gilgal*, caput, cranium, calvaria: unde Matth. xxvi. 33. *Et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha, quod est Calvarie locus.* Quiritur, an *Calvarie* nomen derivatum sit ex eo, quod illic facinorosis detruncaretur caput, vel quod ibidem sepultum esset Adæ cranium: at quoniam hac de re differuimus disputantes de resipiscencia primi hominis lib. xii. cap. 14. eadem non ducimus repetenda. Est *Golgotha* ad septentrionalem plagam montis *Sion*, ex Hieronymo de Locis Hebraicis Tom. II. pag. 45. proximus civitati, extra portam *Jebus*, sive Judiciariam, petrosus, & mediocriter altus, ex Adri-

chomio in descriptione Jerusalem num. 166. & 235.

De anno, ac die crucifixionis Domini plura cap. præcedenti. Nonnihil difficultatis ingerit circa definiendam horam, quod ait Marcus xv. 25. *Erat hora tertia, & crucifixerunt eum:* nam Joannes xix. 14. id factum narrat *Parasceves hora quasi sexta.* Sunt qui putant in textum Marci mendum irrepsisse incuriam Amanuensium permutata numerali litera γ. in ε, quam sententiam tradit Hieronymus Breviario in Psalt. Tom. 111. pag. 316. his verbis: *Error scriptorum fuit. in Marco hora sexta scriptum fuit: sed multi episcopus Græcum ε, putaverunt esse γ: sicut & ibi error fuit scriptorum, ut pro Ασαφ, Isaiam scriberent.* At de Commentariis Hieronymianis in Psalmos legenda admonitio Joannis Martianæi eodem volumine pag. 118. Quidam e contra censent falsatum textum Joannis: & quidem Petavius lib. xii. de doctrina temp. cap. 19. pag. 454. testatur Petrum Alexandrinum in Opusculo inedito asserere quod in autographo Joannis Ephesi servato scriptum erat, ὥρα γ' ὡς τῆς τρίτης, *Hora erat quasi tertia.* Observat idem Petavius & Nonnum in Paraphrasi Joannis legisse *tertia*, quoniam de crucifixione pertractans inquit: *Ὁ γὰρ τίτλων μὲν τριτάτη θανάτω φέρεται ὥρα:* quod Vossius vertit, *Eratque protensa tertia letifera hora.* In eadem sententia est Theophylactus in Joan. pag. 820. secus, ac scribat lib. 11. de Locis cap. 18. eruditissimus Canus. Immutandam tamen potius Marci voculam Petavius, & Vossius contendunt, tum quia tam multa, quæ à diluculo usque ad Christi suffixionem facta narrantur, peragi non potuerunt *triborio*, Pilato præsertim tergiversante, ac moras nectente; tum etiam quia Evangelistæ consentiunt lucem defecisse hora sexta, cum Jesus actus esset in crucem. At neque hæc sententia nobis placet, cum absque exploratissima traditione, & contra vetustissimorum codicum auctoritatem non sint sacri codices temerandi: sed juxta monitum Augustini lib. 111. de Consensu Evangelistarum cap. 13. num. 43. *non sententiam nostram, sed Evangelii veritatem diligere debeamus.* Præferendam itaque arbitror unam ex his sententiis. Prima est, quam tradit ibidem S. Pater num. 42. Evangelistam Marcum accipiendum de crucifixione factâ Judæorum lingua, quando *hora tertia* clau-

13.
Definitur
hora Crucifixionis
Christi.

clamaverunt, *Crucifige eum, crucifige eum*, ut percipiamus *magis fuisse Domini necatricem linguam Judaeorum, quàm militum manus*. Idem docet Tract. cxvii. in Joan. num. 1. Augustini sententiam propugnat Innocent. III. lib. v. de Myst. Missæ cap. 9. pag. edit. Colon. 403. Altera responsio est, apud Hebræos fuisse celebriores ac notiores horas *tertiam, sextam, & nonam*; neque enim alia nomina horarum reperies, ubi statarum precationum fit mentio; ideoque dicitur factum *tertia*, aut *sexta* hora quidquid evenit inter illa precationum tempora; de qua sententia plura invenies non solum apud orthodoxos Interpretes, verum etiam apud Hugonem Grotium in caput 27. Matthæi. Addunt quidam, post Baronium ad annum xxxiv. num. 163. Evangelistas accepisse horas, non usitato more pro duodecima diei parte, sed quatenus hora una complectebatur *triborium*, sive quatenus nox in quatuor vigilas, & dies in quadripartitas horas dividebatur, adeo ut prima hora computanda sit usque ad ineuntem horam quartam; secunda usque ad ineuntem septimam; tertia usque ad initium decimæ; quarta usque ad primam noctis. Hoc pacto Christus condemnatus fuit *hora tertia*, paulo ante meridiem; & actus in crucem *hora diei sexta*, in ipso meridie; mortuus autem circa horam diei nonam, sive *hora tertia pomeridiana*; ad horologium autem Italum crucifixio contigit paulo ante horam decimam octavam, mors Redemptoris circa vicesimam primam. Atque ideo singulis sextis feriis eadem hora genua flectimus. Huic sententiæ lubens subscribo, primum quia ita nulla erit inter Marcum & Joannem discrepantia; cum tertium *triborium* ad meridiem usque extendatur; deinde quia à Pilato sententiam prolatam *hora tertia* legimus etiam in Constitutionum Apost. lib. v. cap. 14. pag. 318. & in Epistola Ignatii ad Trallianos num. 9. crucifixum verò Dominum *hora diei sexta* utrobique asseritur, sicut in vetustis monumentis eo loci productis à Cotelerio.

14. De Cruce nemo accuratius pertractavit Justo Lipsio, ex quo exscripserunt Christ, & tituli.

Multiplex crucis forma. Alia simplex, sive erectum, acutumque lignum, cui malefici infigebantur spinâ, vel dorso; aut etiam necabantur adacto per medium hominem stipite, qui per os emergeret. Altera erat crux decussata, in qua duo

R. P. Berti Theol. Tom. V.

ligna directâ inter se obliquabantur. Tertia proprie est furca, sive patibulum, constans stipite superius bifido: à cujus divisis, ac patentibus ramis derivari nomen *patibuli*, visum Salmasio in Epistola 2. ad Bartholinum, & Gerardo Vossio lib. 11. Harmoniæ cap. 7. Quarta crux constat arrectario stipite, ac transverso in directum immisso; in qua cruce aliquando affigebantur damnati inversa suspensione, sublati pedibus. Quinta est inducta à Constantino, ne in posterum improbi ad similitudinem Domini necarentur, hodie usitata, ac tribus compacta lignis, in qua rei non affiguntur clavis, sed recte strangulantur. Reperunt itaque cruces unam ex Latinis literis, I. X. Y. T. J. aut Græcanicam, Π. Indubitatum est crucem Domini constasse duobus lignis, arrectario ac transverso, non decussatam, sed rectis compactam angulis: num verò *titulus* appensus esset stipiti arrectario, sive, ut inquit Tertullianus, *staculo* aliquantulum eminentiori, vel diverso ligno ad verticem crucis defixo, omninò me latet. *Titulus* tabella erat cerusata; *causam* quoque dixerunt, aut *album*; fortassis quod gypho esset dealbata, ut facilius literæ atramento inscriptæ conspicerentur. *Titulus* Dominicæ crucis, superior saltem pars Latinis inscripta literis aservatur Romæ in Basilica S. Crucis in *Jerusalem*, ubi postquam diu muro lateritio clausus latuerat, sedente Innocentio VIII. anno Domini 1492. forte fortuna repertus est. Vide Panvinium de VII. urbis Eccl. pag. 217.

Cruci affigendum Dominum prænuntiaverat David Ps. xxi. 17. his verbis: *Foderunt manus meas & pedes meos*. De ^{15.}Crucifixio Christi ex Præfatio hoc loco gravis est inter nos, & Judæos David. controversia; nam Hebræi pro *foderunt*, כָּרְוּ, *Charu*, legunt, כָּאָרְוּ, *Chaari*, sicut *Leo*; atque hanc lectionem propugnant etiam Hæreticorum permulti, audacter Vulgatam nostram deprimentes; quamvis hoc in loco germanam lectionem nostram fateantur Sixtinus Amana in Antibarbo, Munsterus & Clarius Volum. 111. Criticorum Sacrorum, Frischmuth in dissert. de Messia man. & pedum transf. & hæreticorum alii. Vindicant egregiè hunc locum Lorinus in Psal. pag. 380. Huetius in Demonstrat. Evangelica Prop. ix. cap. 127. Galatinus de Arcanis Cath. veritatis, VII. 17. alique benè multi: quorum hæc sunt argumenta. I. Hieronymus Hebraicæ linguæ peritissimus, aliiq. Veteres reddidere,

Zz

didere, *Foderunt*. II. Similiter LXX. verterunt, ὀρυξαν χεῖρας μου, καὶ πόδας, *Foderunt manus meas, & pedes*. III. Idem habent Versiones Aethiopica, Syriaca, & Arabica, Tom. 111. Polygl. pag. 116. IV. Testantur Isaac Levita apud Huetium, & R. Jacob Ben Chaiim in Mafo-
ra magna, in quibusdam Exemplaribus correctis scriptum in textu, *Chari*. V. Manifestum est literam *N* aliquando esse *severlem*, & in dictione locari per *epen-
thesin*; si autem *radicalis* non sit, nequa-
quam subsistit lectio, *sicut leo*. Duo hic
addimus singularia: ac primum, quod
Felix Pratensis nostri Ordinis in suo Psal-
terio pag. 13. 2. jurejurando testatur vi-
disse se quemdam librum magnæ apud
Judæos auctoritatis habentem כָּרָר, *fode-
runt*, & Cabbalistas altiora speculan-
tes fateri, ubi legitur, כָּאָרִי, *Chari*,
literam *N* esse *severlem*, ac positam,
ut idem in hac voce resulset nume-
rus, ac est in literis nominis tetragram-
maton, יְהוָה. Alterum est, quod
Felicis Pratensis testimonium confirmat.
Doctissimus Martianæus in notis ad Tom.
1. Hieronymi pag. 850. laudat Hebrai-
cum Codicem Colbertinum, qui anti-
quam & propheticam vocem *Chari* re-
tinet; & nullo puncto appposito literæ *N*,
ipsaque litera obelo confixa, apertissime
comprobat eandem esse *severlem*. At-
que his præcitatum Psalmi textum extra
omnem controversiam, & perspicuum
esse contendimus. Nam quod Judæi
objiciunt a suis moribus abhorre-
re suffi-
xionem noxiorum, id miserrimum sub-
terfugium est; cum ipsi tradiderint Je-
sum extremo supplicio plectendum Ro-
mano Præsidī, tunc in Palæstina capita-
lia judicia exercenti.

16. Romano itaque more, & quidem clauso
Ex quo ligno vis, Dominus suffixus est cruci. Ex quo
crux Christi, ligno crucem fabricatam existimamus?
Non desunt qui scribant ex quatuor lignorum generibus; & est in Glossa ad primam Clementinam de summa Trinitate expressa hæc sententia versu: *Ligna crucis sunt Palma, Cedrus, Cypressus, Oliva.* At unius generis lignum fuisse, & quidem ex quercu, arbore apud Palæstinos crebra & frequenti, contendunt Justus Lipsius lib. 111. de Cruce cap. 13. Noster Angelus Rocca in dissertat. de SS. Crucis particula, Serry Exercit. 54. num. 1. Joseph Laurentius Lucensis in disquisitione ad Lælium Altogradium cap. 7. Gravesonius dissert. xx. & alii complures. Ducuntur verò his argumentis. 1. In crucifigendo roboris, vel

quercus usum esse, colligitur ex Silio lib. 1. ubi ait, *Quem postquam diro suspensum robore vidit.* II. Crux facta est de ligno aliquo obvio ac prompto, qualis profecto est quercus, ob duritiem quoque fixationi aptissima. III. In typum hujus transfixionis Deus sub quercu fœdus iniit cum Abraham, Gen. xvii. 18. sub quercu Jacob idola defodit, Gen. xxxv. 4. sub quercu etiam Josue fœdus percussit, Jos. xxiv. 26. Demum sacratissimi Ligni frustra, quæ etiamnum extant, speciem ligni quercus præferunt. Hæc tamen à me nequeunt extorquere assensum, firmum saltem, ac certum. Non primum argumentum; nam Silius *dirum robur* appellat crucem, ut Ennius, Catullus, Maro navim solent appellare *alium, pinum, abietem*, usurpata specie lignorum pro genere. Non secundum; nam deceptum Liphiam, & quercum in Judæa rarissimam esse liquet ex libro 2. Observationum Petri Bellonii pag. 331. & 344. Non tertium; etenim in typis non requiritur omnimoda similitudo; ac præterea non subter quercum, sed subter terebinthum Jacob infodit idola; defixioni etiam, & cruci, quæ de Abraham, Jacob, & Josue dicta sunt, non undequaque conveniunt. Non quartum denique; nam lignorum frustra, præsertim Palæstinæ arboris, ac tot annorum intervallo immutata colore, atque attrita, non adeo facile dignoscuntur. Me itaque fugit, cujus generis sit sacratissimum Lignum: aliorumque nec probo, nec refello sententiam.

In eadem sum hæsitacione circa lignum
ἱεροσόλειον, suppedaneum. Legi quæ de
hoc ligno scribunt Feuardentius, & Er-
nestus Grabe in Irenæum lib. 2. cap. 42.
nunc 24. Greferus lib. 1. cap. 24. Ray-
naudus in Metamorphosi Latronis cap.
3. num. 1. Honoratus lib. v. Animad-
vers. differt. 4. necnon Salmasius de Cru-
ce pag. 362. Vossius libro 11. Harm. cap.
7. num. 2. Nicolaus Fullerius lib. 1v. Mi-
scellaneorum sacrorum cap. 12. Qui
suppedaneum adstruant, his momentis
ducuntur. I. Irenæus citato loco num.
4. scribit: *Et ipse habitus Crucis fines ha-*
bet quinque, duos in longitudine, & duos
in latitudine, & unum in medio, in quo
requiescit, qui clavis affigitur. II. Anti-
quior Irenæo Justinus in Dialogo cum
Tryphone pag. 318. agnoscit in cruce
lignum in medio impactum, in quo cru-
ciarii rebus, ac insident. Innocent.
III. serm. 1. de uno Martyre pag. 171.
inquit: *Fuerunt in cruce Domini ligna*
quatuor,

quatuor, ſtipes erectus, lignum tranſverſum, truncus ſuppoſitus, & titulus ſuperpoſitus. Gregorius Turonenſis de Gloria Martyrum cap. 6. ait: *In ſtipite erecto foramen factum manifeſtum eſt. Pes quoque parvæ tabulæ in hoc foramine inſeritur: ſuper hanc verò tabulam, tanquam ſtantis hominis ſacræ affixæ ſunt plantæ.* III. Laudari ſolet pro hac ſententia Tertullianus lib. 111. contra Marcionem cap. 18. & adverſus Judæos cap. 10. IV. Traditionem hanc confirmant vetuſtæ imagines, (inquit Honoratus) de quibus Lipſius in Tract. de Cruce, & Cornelius Curtius in libro de Clavis Dominiſ.

18.
Opinio Gre-
gorii.

Verum, ut fatear, ambigua hæc ſunt, excepto ſolius Gregorii Turonenſis teſtimonio. At Gregorius cum obierit paulo ante annum ſexcentiſimum, nequit ſolus certiffimam traditionem conſtituere. Juſtinus enim, Irenæus, Tertullianus, an de ſuppédaneo intelligendi ſint, an de mediano ligno prominenti, cui ſuffixus quodammodo inſideret, eſt valde incertum. Sanè lignum in medio impactum, lignum in quo cruciarii inſident, atque, ut loquitur Tertullianus, *ſedilis exceſſus*, ſive, *unicornis in medio ſtipite palus*, denotare potius videntur medianum ſtipitis arrectarii lignum, quam *hypopodion*. Non tamen Salmatio, ac Voſſio tantum deſero, ut ipſis omnino aſſentiar. Nam Juſtini verba, *ἐφ' ᾧ ἐποχῆται* cui inſident, reddere Poſſumus cum viro docto, cui inſiſtunt, Tertullianum verò de ipſo palo arrectario, cui acceſſerit ſuppédaneum, commode poſſumus interpretari. Innocentii III. verba de *trunco* baſi crucis appoſito, vel de *trunco*, cui reſtus crucis ſtipes immiſſus fuerit, poſſunt facilius exponi: nam *truncus* proprie non eſt ſuppédanea tabella, ſed pars arboris major, unde rami enaſcuntur. Imagines crucis apud Lipſium omnes, una excepta, carent ſuppédaneo; & idem Lipſius lib. 2. c. 10. ſuppédaneum potius rejicit, quàm adſtruat, ſcribens non fuiſſe *fabricam crucis tam delicatam & accuratam*, ac truncum, de quo Innocentius, fuiſſe obliquum crucis ſuſtentaculum, non minutam tabelam, cui pedes inſiderent. Nec ſuppédaneum habent antiquæ imagines apud noſtrum Curtium delineatæ, ſi unam, vel alteram excipias; & falſus eſt Honoratus. Argumenta itaque ab hoc auctore, & à Greſero primum, pro ſuppédaneo crucis producta, nullius ſunt roboris. Quare in dubitationem magis

R. P. Berti Theol. Tom. V.

trahor, ſed tamen Gregorii Turonenſis ſententiam temerè non oppugno.

Ex vetuſtis Crucifixi imaginibus, de quibus erudite pertractat Curtius, po-
tius inferitur, non tribus, ſed quatuor
clavis Dominum Jeſum ſuffixum, quam
ſententiam video probatam Boſio lib. 1.
cap. 15. Juſto Fontanini de Corona Fer-
rea cap. 1. & præclariffimis Scriptoribus
ab eo laudatis, & quibus addendus no-
ſter Angelus Rocca in præcit. diſſert. cap.
4. Serry Exercit. 54. num. 3. Graveſo-
nius diſſert. 20. §. 2. & Sandinus cap. 15.
Prima itaque ratio pro hac ſententia pe-
titur ex prælaudatis Crucifixi *iconibus* t
referunt enim Jeſum quatuor ſuffixum
clavis, ac pedibus diſjunctis, crucibus-
que divaricatis Imago ſanctiffimi Cruci-
fixi Lucæ aſſervata; quæ colitur Siroli
in Piceno: *Iconiſmus* Romæ in Sacratio
Apoſtolico ſervatus, & quem anno 450.
miſit Leoni Magno Juvenalis Jerofoly-
mitanus Epicoſopus: altera Crucifixi ima-
go, quam Carolo Magno fertur attuliſ-
ſe caeleſtis Angelus: & argentea, quam
idem Carolus dono dedit Baſilicæ S. Pe-
tri: item quæ colitur in Conventu no-
ſtro Burgenſi, aliæque complures. II.
Eundem clavorum numerum exhibet au-
reus nummus, de quo Curtius pag. 119.
aſſervatus in Hannonia in Monafterio Læ-
tienſi. III. Quatuor clavos connume-
rant Innocentius III. ſerm. 1. de uno Mart.
Gregorius Turonenſis lib. 1. de Gloria
Martyrum cap. 6. Lucas Tudenſis lib. 2.
adverſus Albigenſes cap. 11. Tom. xxv.
Bibliotheca Patrum. IV. Idem clavo-
rum numerus eruitur ex Revelationibus
S. Brigittæ lib. 2. cap. 10. in quem lo-
cum legendus Conſalvus Durantus. V.
Serrius & Voſſius eundem Clavorum nu-
merum ſtabiliunt ex quo Ruſinus lib. 1.
H. Ec. cap. 8. de Helena Conſtantini ma-
tre ſcripſerit, *Clavos quoque, quibus cor-
pus Dominicum fuerat affixum, portat
ad filium: ex quibus ille frænos compo-
ſuit, quibus uteretur ad bellum: & ex
aliis galeam fertur armaſſe.* Theodore-
tus pariter lib. 1. cap. 18. pag. 48. edit.
Valèſii ait: *Clavorum partem galeæ impe-
ratoris inſeruit: partem vero fræno equi
illiſ admiſcuit.* At Ambroſius in Orat.
de obitu Theodoſii num. 47. inquit: *De
uno clavo frænos fieri præcepit, de altero
diadema intexuit.* VI. Producentur verba
Plauti in Moſtellaria Act. 11. ſcena 1. *Affi-
gantur bis pedes, bis brachia:* ſed videtur
ſenſus eſſe, ut ſervulus ad majorem cau-
tionem bis affigeretur, id eſt, binis
clavis

Z z 2

clavis in utraque manu, & pedibus: quod vidit Lipsius lib. 2. cap. 9. & in Plautum Taubmannus. Adde pro libitu affixos reos clavis tribus, aut quatuor, jure Romano, ut legimus Tom. vi. Thef. Antiq. Græcarum pag. 3691. Nil ergo ex Plauto concludas. Clavi Dominici 25. variis in locis servantur: quidam tamen veris consimiles, horumque contactu, aut scobe aliqua consecrati, quidam forte ex iis, quibus confixi sunt Martyres mystica Christi membra, ut ait Baronius ad annum 326. n. 54.

20.
Christus suffixus cruci occidentem spectavit.

Suffixum cruci Redemptorem spectasse Occidentem, tradunt Germanus in Theoria rerum Ecclesiasticarum Damascenus lib. 1v. cap. 13. & alii apud Gretserum lib. 1. de Cruce cap. 27. & Vossium lib. 11. Harm. cap. 7. num. 36. Hinc mos veterum orandi Orientem versus, ut legimus lib. 2. Const. Apost. pag. 264. quam consuetudinem propter hæresim Manichæorum corpus inflectentes versus nascentem Solem ab ipsis adoratum, carpit S. P. Augustinus disp. 1. contra Fortunatum, num. 3. & lib. xiv. contra Faustum cap. 11. nec non Magnus Leo Serm. vii. de Christi nat. cap. 4. De Crucifixo spectante Occidentem inquit Sedulius lib. 1v. aliis v.

*Occiduo sacrae lambuntur fidere
Plantæ,*

*Arcton Dextra tenet, medium Læva
erigit axem.*

VII.

21.
Crucifixores non fuerunt Brutii.

Cætera, quæ spectant ad redemptionem peractam, speciali disquisitione non indigent. Scimus quæ de crucifixoribus Domini ætate nostra disputata sunt, aut potius recocta, nec deesse qui immane illud munus attribuerint Bruttiis, incolis scilicet extremi tractus Italiæ, quem Geographi appellant Calabriam; Bruttiorum enim fines ad Tyrrhenum mare Lais amnis, ad mare Siculum, sive Tarentinum sinum, Sybaris fluvius. Derivata hæc sinistra opinio ex fragmento Catonis apud Gellium lib. x. cap. 3. *Decemviros Brutiani verberare*: in quem locum scribit idem Gellius, Bruttios ex quo desciverant ad Annibalem, ignominie causa è militum albo dispunctos, ac Magistratibus in provincias euntibus deinceps

vice servorum ministrasse, quos erant jussi, vincientes ac verberantes. At arenoso fundamento innititur illata Bruttiis calumnia. Primo enim gratis concessis quæ scribit Gellius, non sequitur Bruttios duntaxat obfisse lictorum, ac lorariorum munera, ut ad annum Christi xxxiv. num. 84. animadvertit eximius Annalium Auctor. Accedit post prælium ad Cannas commissum defecisse ad Annibalem non solum Bruttios, verum etiam Atellanos, Calatinos, Samnites, Lucanos, Locros, Cifalbinos, aliosque Italiæ populos fama ingentis victoriæ permotos, ut liquet ex Tito Livio in fine libri xxi. & annotatum est in Scholiis Ascensianis ad Gellium pag. 71. Rediisse postea Bruttios in pristinum apud Romanos honorem, & in eos deductam Latinam coloniam, scribit idem Livius lib. xxxiv. num. 52. Præterea Brutianos, de quibus Catonianum fragmentum, alios esse à Bruttiis demonstrat in erudita de hoc argumento dissertatione num. 12. & 13. vir Cl. Petrus Polidorus. Nunquam Brutianos aureo flore seculo dictos Calabros, evincit vir doctissimus Tullius, Livius, Plinius, aliorumque testimoniis. Adde Græcos, Dionysium Afrum, Stephanum, Diodorum, Strabonem: de quibus Cluverius lib. 1v. Italiæ Antiquæ cap. 15. Ad hæc non lictores tantum, sed & legionarios milites, necnon Tribunos noxiis extremum supplicium intulisse, ante ipsum Polidorum demonstraverat luculenter lib. 1. de Cruce cap. 25. Jacobus Gretserus. Ex Evangelio insuper perspicuum est, crucifixum Dominum à militibus, Joannis xix. 2. 23. 24. 32. 34. Eadem est sententia Patrum. Tertullianum de Corona Milit. cap. 11. produxerat loco citato Baronius. Alios Patres laudat Polidorus num. 47. præcit. dissertationis, & in Prolegomenis ad Barrium Thomas Aceti. Tandem ex quo milites diviserint Christi vestimenta in quatuor partes, & unicuique militi obtigerit pars una, Joan. xix. 23. sequitur quatuor milites fuisse Domini crucifixores: *Unde apparet quatuor fuisse milites, qui in eo crucifigendo Præsidi paruerunt*, inquit S. P. Augustinus Tract. cxviii. in Joan. num. 2. Judæi quatuor palliorum angulis assuebant vitas hyacinthinas, Num. xv. 38. & Deut. xxii. 12. Hinc fortasse discissæ Christi vestes supernæ. Nam interior inconsutilis, utrimque conclusa uni militum sorte obvenit. De hac

hac Euthymius in cap. 27. Matthæi pag. 117. ſcribit: *Hanc verò tunicam è traditione Patrum accepimus opus fuiſſe Dei Matris, à ſuperioribus partibus contextam, veluti ſunt apud nos capitis, aut pedum hyemalia operimenta.* Ex his conſtat perperam in Bruttios unius Aulii- Gellii auctoritate conſtari calumniam. Adeat, qui plura deſiderat, Perrimezzium, Poliſichium, Sandinum, Acecium, Polidorum.

22.
De tenebris
in morte
Chriſti.

De tenebris moriente Chriſto factis ſuper univerſam terram, ſatis ſuperiori capite; ubi oſtendimus de his locutum Phlegontem, uti etiam lib. 2. de Mundi creatione teſtatur Philoponus. Halucinantur ergo, qui putant à Phlegonte notari aliam eclipſim ab ea, quæ deſcribitur in Evangeliiſ: errant etiam, qui per univerſam terram putant ſignari Judæam, ducti Origenis expoſitione. ut Erasmus in cap. 27. Matthæi, Voſſius in Harmonia lib. 2. cap. 10. ac nuper Serry Exerc. 57. Sed refutantur à Melchiorre Cano lib. xi. cap. 2. Huetio Demonstrat. Evang. prop. 111. num. 8. Schellſtratio diſſert. 1. cap. 4. num. 10. Tillemontio Not. xxxv. in Jeſum Chriſtum, Natali Alex. in Evang. ab aliis. Et quidem oppoſitum argumentum de ſilentio Scriptorum eliditur Phlegontis auctoritate. Adde harum tenebrarum meminiffe Thallum Gentilem apud Julium Africanum, ut vidit etiam Grotius in Matthæum: relatas in Ethniconum Archivis, aſſerunt Tertullianus cap. 21. Apologetici, & Lucianus Martyr Antiochenus apud Ruf. lib. ix. Hiſt. Euſebii, cap. 6. Hieronymus in Matth. cap. 27. ait eos, qui ſcripſerunt contra Evangelia, ſuſpicari Evangeliſtas ob imperitiam malè interpretatos deliquium ſolis, quod certis ſtatutisque temporibus ſolet accidere: id verò Sanctus Doctoreſſellit, ex quo nunquam naturalis ſolis defectus contingat in plenilunio, nec breves ac ferrugineæ fuerint illæ tenebræ, ſed ad trium horarum ſpatium protractæ. Eadem tradit S. P. Auguſtinus epiſt. 80. ad Heſychium, nunc 199. num. 34. Concludendum itaque cum Theophylaſto in Evangelia pag. 176. Erant autem (tenebræ) in toto mundo, non in parte mundi: ut monſtretur quod lugeat in paſſione Conditoris creatura, Judæi quoque petentes ſignum de cælo nunc videant ſolem obtenebrari.

27.
De verbis
Chriſti in
cruce.

Verba Chriſti è cruce pendentis, & clamantis ad Patrem, *Deus meus, Deus*

meus, ut quid dereliquiſti me? vindicta fuerunt pag. 91. hujus voluminis adverſus blaſphemiam hæreticorum, aſſerentium Dominum Jeſum cum deſperatione luſtatam. Adſcripſi ibidem ſententiam adeo abſurdam Joanni Fero: cujus tamen Commentaria majori otio pervolutans adinveni orthodoxa; in editione tamen Romana recognita, atque expurgata: an antiquior editio conſpurcata ſit ſædo Calvinii errore, me latet. Certe Ferum acriter reprehendit Franciſcus Lucas Brugenſis in Matthæum pag. 535. necnon Voſſius Tom. vi. pag. 202. Forſitan Commentarios docti, ſacundique viri quidam hæreticorum depravaverat. Qua lingua ea verba Chriſtus protulerit, non ſatis compertum eſt. Prolata Hebraice, & quemadmodum ea ſcripſerat Pſalmo xxi. regius Vates, tenent Erasmus in Matthæum, Bellarminus lib. 2. de Verbo Dei c. 16. Eſtius in loca difficiliora. Pronuntiata Syriace cenſent hæreſi 69. Epiphanius, Brugenſis loco citato, & Lorinus in Pſalmos pag. 365. His ſubſcribo, quoniam priores voces, *Eli, Eli, lamma,* ſunt Hebræis, Syriſque communes; imo prioram Marcus effert, *Eloi, Eloi,* quod propius accedit ad dialectum Syriacam. At *Sabaſtiani* vox Syrorum eſt, non Hebræorum, qui dicunt, *עֲבָתָנִי* *bbazauthani.* Ait Bellarmi-

nus ſcriptum priori modo cauſa pronuntiationis: at cum uterque Evangelista, Matthæus, & Marcus in hac voce conveniant, qui tamen diſcrepant in priori; quod Bellarminus ait, omnibus non probatur. Sunt qui obſervarunt, nunquam Græcos reddidiſſe, *σ.* pro *υ,* neque *χθ* pro *כת.* Cum ergo in Evangelio habeatur *ελεξεν*, *Sabaſtiani*, non videtur Jeſum pronuntiaviſſe Hebraice, *עֲבָתָנִי* *bbazauthani*, ſed

uſum fuiſſe lingua Syriaca, ſive potius permixta, aut Hebræa corrupta, qualis per id temporis obtinebat.

Postquam ergo hæc, aliaque nonnulla verba Redemptor noster protulerat, commendata piſſima Matre diſcipulo, repromiſſo cælorum regno latroni, & conſummatis omnibus, quæ de eo ſcripta erant, *inclinato capite tradidit ſpiritum.* Hoc habet omnium redemptio complementum, hanc arrham fidelium expectatio, hunc

Z z 3

ſcopum

scopum amantium gemitus, hanc lucubrationem nostram coronidem. Optabat Paulinus in Epist. XII. ad Severum pag. 151. ut sanctissimi Crucifixi Imagini, in templis collocata, & aureo diademate redimita hi versus inscriberentur:

*Cerne coronatam Domini super atria Christi
Stare Crucem, duro spondentem celsa labori
Præmia: tolle crucem, qui vis auferre coronam.*

Explicit Liber undetrigesimus.

QUIN.